

**Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)
VN/6094/2026**

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusosoikeudesta. (62§ 1 mom.)

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta. (62§ 2 mom.)

Ehdotuksen mukaan ”Palvelunantajalla tai sen tehtäviä suorittavalla henkilöllä on velvollisuus salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos henkilö sosiaalihuoltolain tai terveydenhuoltolain mukaisia tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua sellaisen rikoslain (39/1889) 21 luvussa rangaistavaksi säädetyn teon kohteeksi, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.”

Esityksessä ehdotetaan, että jatkossa uhkasta ilmoittaminen muuttuisi sosiaali- ja terveydenhuollossa velvollisuudeksi RL:n 21 luvussa säädettyjen sellaisten henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten uhkan osalta, joista enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Näin ollen siis sosiaalihuollon osalta lievemmin rangaistavien rikosten uhkiin kuin mihin asiakastietolain 63§:n säännökset velvoittavat (4v), ja terveydenhuollon osalta lievemmin rangaistaviin rikoksiin kuin mihin oikeudenkäymiskaaren 17 luvun todistamiskieltoa koskevat säännökset oikeuttavat (6v). Velvollisuus ei koske esimerkiksi RL:n 20 luvussa rangaistavaksi säädettyjä seksuaalirikoksia eikä 25 luvussa rangaistavaksi säädettyjä vapauteen kohdistuvia rikoksia, vaikka esimerkiksi raiskaukset ja ihmiskaupat on nimetty niiden rikosten joukkoon, joista

ilmoittamatta jättäminen on säädetty rangaistavaksi RL 15 luvun 10§:ssä teon edettyä hankkeillaoloasteelle. Sääntelyn logiikka herättää Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkökulmasta hämmennystä ja on omiaan entisestään vaikeuttamaan jo nyt vaikeahkon sääntelykokonaisuuden ymmärrettävyyttä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ilmoittamisvelvollisuudesta poliisille on säädetty myös muualla erityislainsäädännössä siten kuin ehdotuksessa tarkemmin kuvataan.

Poliisin ja hyvinvointialueen välinen tietojenvaihto-oikeus on kaiken kaikkiaan vaikeasti sovellettava kokonaisuus, koska säännökset ovat jakautuneet eri lakeihin ja sovellettava lainsäädäntö riippuu osittain asian kulloisestakin käsittelyvaiheesta ja vakavuusasteesta sekä siitä, toimiiko ilmoittajana/tiedon luovuttajana sosiaalihuollon vai terveydenhuollon ammattihenkilö. Sääntelyn tulisi olla niin selkeä, että yksittäinen sote-ammattilainen kykenee kiireellisessäkin tilanteessa itsenäisesti arvioimaan, mitä säännöstä ja millä tavalla hänen tulisi kussakin yksittäistapauksessa soveltaa. Tulkinvaraiset kirjaukset lainsäädännössä ovat omiaan lisäämään ammattilaisten ylivarovaisuutta sekä säännösten epäyhtenäistä soveltamista.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan lainkohdan sanamuoto on soveltamisalansa osalta väljästi muotoiltu. Alkuperäisen sääntelyn esitöissä säännöksen soveltamisala painottuu perhe- ja lastensurmien ja perheväkivallan ehkäisyyn: ”Esiteksen tavoitteena on lisätä viranomaisten mahdollisuuksia ennalta ehkäistä ja estää perhe- ja lastensurmia sekä perheväkivaltaa parantamalla viranomaisten ja muiden toimijoiden välistä tietojenvaihtoa. Viranomaisten ja muiden niihin rinnastettavien palvelutuottajien oma-aloitteisella tietojenvaihdolla vahvistetaan ja tehostetaan perheväkivallan ehkäisemiseksi sekä perheväkivaltakierteen katkaisemiseksi tehtävää poikkihallinnollista yhteistyötä.” (HE 333/2014 v)

Nyt käsillä olevan ehdotuksen pohdinnoista jää vaikutelma, että uhkaepäilyilmoitustilanteessa asiakkuussuhde olisi nimenomaan uhkaavaan henkilöön ja että kyse olisi hänen asiakkuussuhteessaan syntyneistä tiedoista (esim. *”Laissa ei säädettäisi siitä, tuleeko ilmoittajatahon keskustella potilaan tai*

asiakkaan kanssa asiasta ennen ilmoituksen tekoa. Myöskään voimassa olevassa lainsäädännössä asiasta ei säädetä. Lähtökohta asiasta keskustelemiselle olisi sama, kuin ampuma-aselain mukaista ampuma-aseilmoitusta koskien (HE 106/2009 vp). Toisaalta keskustelu voisi vaikuttaa positiivisesti asiakkaan tai potilaan kokemaan luottamuksellisuuteen, mutta toisaalta keskustelu voisi jopa laukaista väkivallantekoon ryhtymisen. Tämän vuoksi keskusteleminen asiasta olisi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön harkinnan varassa tilannekohtaisesti”). Käytännössä kuitenkin tilanteet, joissa ilmoitusvelvollisuutta/-oikeutta joudutaan - ainakin lain sanamuodon nojalla - arvioimaan, liittyvät uhkan kohteena olevien henkilöiden ja heidän lastensa tai muiden perheenjäsentensä asiakkuuteen. Eritoten lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn palveluissa asetelma on usein se, että asiakas kertoo vakavastakin uhasta, mutta ei halua asiasta ilmoitettavan poliisille. Tällaisissa tilanteissa avun saanti lykkääntyy, mikäli tilanteessa pelätään poliisin puuttumista, vaikka perhe/yksilöt olisivat valmiita ottamaan muuten tukea vastaan. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa korostaa, että lasten kohdalla luottamus viranomaiseen tulee pystyä takaamaan, sillä lapset ovat erittäin lojaaleja vanhemmilleen ja pelkäävät jo nyt vanhemmille tulevia oikeudellisia seuraamuksia esimerkiksi heihin kohdistuvissa pahoinpitelytilanteissa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointi alue haluaa erityisesti kiinnittää lainvalmistelun huomiota siihen, että ihmisten luottamusta heidän asiaansa käsittelevään sote-ammattilaiseen ei saa horjuttaa ja lainsäädännön tulee tukea tätä tavoitetta – ei heikentää sitä.

Jos asiakkaana on uhkaava henkilö, uhkasta ilmoittaminen joko velvoitettuna tai siihen oikeutettuna on lähtökohtaisesti paremmin lain tavoitteisiin vastaavaa. Sen sijaan uhkasta ilmoittamisen vastoin uhkan kohteena olevan asiakkaan nimenomaista kieltoa tulisi olla vasta viimesijainen keino, jollei asiakkaan turvallisuutta voida taata muilla keinoin. Vaikka perhe- ja lähisuhdeväkivallan kierteessä raaistuvan väkivallan uhka on jatkuvasti olemassa, perheväkivaltatilanteissa on käytettävissä paljon erilaisia auttamismuotoja (mm. turvakotipalvelut, lähisuhdeväkivallan ehkäisyn erityispalvelut, lastensuojelun toimenpiteet jne.) ja perheväkivallan uhkan arviointiin on kehitetty myös oma työkalunsa MARAK.

Säännöksen soveltamisala on laajentunut koskemaan myös muita väkivallan uhan tilanteita, ilmeisesti pohjautuen hallintovaliokunnan mietintöön kirjattuun lauseeseen: *”Valiokunta toteaa tyytyväisyydellä, että hallituksen esitykseen sisältyvät säännökset on muotoiltu siten, että ne koskevat myös muun väkivallan kuin perheväkivallan ehkäisemistä.”* HaVM 41/2014 HE 333/2014 laiksi sosiaalihuollon a... | EDILEX. Tähän kategoriaan kuuluvat mm. kouluihin kohdistuvat uhkaukset sekä väkivaltainen extremismi ja radikalisoituminen. Näiltä osin velvoittavat säännökset soveltuvat niin ikään lähtökohtaisesti paremmin.

Vaikka edellä kuvatulla tavalla lain tavoitteisiin paremmin soveltuvassa tilanteessa uhkaava henkilö on asiakas, tulee palveluiden näkökulmasta nostaa esiin myös riskejä. Rikollisuus on päihdepalveluiden asiakaskunnan keskuudessa yleistä (Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2016) ja jo nyt tiedetään, että asiakkaiden kynnystä kertoa omasta päihteiden käytöstä lääkärille nostaa tieto siitä, että huumeiden käyttö on rangaistavaa (Käypä Hoito suositus – Huumeongelmat). Tämä ja pelko leimatuksi tulemisesta jo omalta osaltaan viivästyttävät hoitoon hakeutumista niin päihde- ja mielenterveyspalveluihin kuin muihin terveydenhuollon palveluihin aiheuttaen merkittäviä viiveitä tarpeellisen hoidon alkamiselle. Muutos ilmoitusoikeuden muuttamiseksi ilmoitusvelvollisuudeksi luo kuvan asiakkaille, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin hakeutuminen voi johtaa poliisikontaktiin, nostaa edelleen kynnystä hakeutua välttämättömiin palveluihin. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue näkee, että tämä taas voi pahentaa ongelmia ja lisää pitkän aikavälin turvallisuusriskejä, kun hakeutuminen päihde- ja mielenterveyspalveluihin viivästyy ja ongelmat pääsevät kasautumaan. Muutos voi vaarantaa terveyden- ja sosiaalihuollon ammattilaisten roolin neutraaleina avunantajina asiakkaiden silmissä, mikä vähentää avoimuutta ja heikentää riskien varhaista tunnistamista. Ilmiö nähdään jo ajoittain alle 18-vuotiaiden asiakkaiden kohdalla, joista osa ei kerro heihin kohdistuneista rikoksista, tietäen ammattilaisen ilmoitusvelvollisuudesta poliisille.

Uhkasta ilmoittaminen velvollisuutena ei siten Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan sovellu kaikkiin asetelmiin ja tilanteisiin

samalla tavalla. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkökulmasta nykyinen sääntely toimii. Sääntely mahdollistaa tapauskohtaisen harkinnan asiakkaan ja uhkaan liittyvien muiden henkilöiden osalta. Taustalla on myös jo alkuperäisessä lainvalmistelussa lausuttu tiukka kannanotto hallintovaliokunnalta eettisestä velvollisuudesta (HaVM 41/2014). Sote-ammattilaisten työhön kuuluu olennaisena osana tapauskohtaisen harkinnan käyttö.

Hallituksen esityksen tavoitteena on, etteivät tiedot ainakaan vakavimmista väkivallan uhista jää sosiaali- ja terveydenhuollosta ilmoittamatta poliisille sen vuoksi, ettei lakia ole kirjoitettu velvoitteen muotoon. Tavoite on Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkökulmasta sinällään kannatettava. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan ehdotuksen mukaisena muutos voisi kuitenkin päinvastoin johtaa siihen, että nimenomaan kaikkein vakavimmat tilanteet, joihin puuttumiseen ei ole muita keinoja käytettävissä, jäävät hoitamatta tai niiden hoitaminen viivästyy sen vuoksi, että prosesseja ruuhkauttavat muulla tavoin hoidettavissa olevat, mutta lakipykälän kriteerein uhkailmoittamiseen velvoittavat tilanteet.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemys on, edellä esitettyjen kannanottojen mukaisesti, että erityisesti lakimuutoksen vaikutuksia (esimerkiksi sote-ammattilaisten luotettavuuteen) ei ole riittävällä tasolla selvitetty. Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan olisikin ensiarvoisen tärkeää, että erityisesti lain ilmoitusvelvollisuutta punnittaisiin uudelleen.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta. (62§ 3 mom.)

Ehdotuksen mukaan ”Palvelunantajan vastaavalla johtajalla on velvollisuus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot maksutta.”

Esityksessä ehdotetaan, että poliisilla olisi oikeus saada välttämättömät tiedot myös pyynnöstä. Tämä on prosessuaalisesta näkökulmasta kannatettava muutos, vaikkakin poliisin tiedon tarve on käytännössä näissä tilanteissa ainakin Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella hoidettu sitä kautta, että poliisi on ohjattu tekemään asiassa huoli-ilmoitus, jonka käsittelyn yhteydessä sosiaalihuollossa on voitu arvioida tilannetta myös siitä näkökulmasta, onko asiassa tarpeen tehdä uhkaepäilyilmoitus. Säännös selkiyttää tiedonvaihto-oikeutta myös jo tehdyn uhkaepäilyilmoituksen osalta, mikäli poliisi tarvitsee ilmoituksen tekijältä lisätietoja uhka-arvion tekemistä varten.

Poliisin tietopyyntöjen tulisi olla mahdollisimman selkeästi muotoiltuja ja perusteltuja: mitä konkreettista tietoa poliisi pyytää ja miksi tieto on välttämätön. Jos poliisi esim. pyytää tiedon siitä, onko uhkahenkilö akuutin sairaalajakson päätyttyä hoidon piirissä ja noudattaako hän määrättyä lääkitystä, ja perustelee pyynnön välttämättömyyttä sillä, että nämä seikat ovat riskitekijöitä asiakkaan aggressiivisen käyttäytymisen jatkumisen näkökulmasta, pyyntöä on huomattavasti helpompi arvioida kuin jos poliisi pyytäisi yksilöimättä ja perustelematta kaikki uhkahenkilöä koskevat terveystiedot joltakin ajanjaksolta. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue näkeekin tällä hetkellä riskin siinä, että poliisi voi pyytää tietoja myös sellaisissa tilanteissa, joissa heillä ei ole siihen oikeutta. Näin ollen hyvinvointialueen riski tietojen luovuttamiselle ilman riittävää perustetta on olemassa. Tästä syystä hyvin yksilöidyt ja perustellut tietopyynnöt ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa molempien osapuolten näkökulmasta.

Esityksen mukaan tiedot poliisille antaisi palvelunantajan vastaava johtaja. Tämä on Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkökulmasta ongelmallinen kirjaus muutamankin seikan takia: Ensinnäkin pykälä on kirjoitettu siihen muotoon, että tiedon luovuttamista sosiaali- ja terveydenhuollossa ei olisi mahdollista delegoida organisaatiossa alaspäin. Esityksessä tulisi tarkentaa, mitä ”palvelunantajan vastaavalla johtajalla” esityksessä tarkoitetaan. Hyvinvointialueet ovat hyvin eri tavoin organisoituneita ja esimerkiksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella on palvelualuekohtaisesti palvelualuejohtajia, palvelulinjajohtajia, palveluyksikköjohtajia, johtavia ylilääkäreitä, palvelutuotannon johtajia, johtavia sosiaalityöntekijöitä jne. Toisekseen, tietojen luovuttamista hyvinvointialueelta

sääntelee julkisuuslaki. Onko ehdotuksella tarkoitus syrjäyttää julkisuuslain 15§:n mukainen sääntely? Kolmanneksi, tiedon luovuttaminen käytännön palvelutoiminnasta ja asiakkuuksista liian kaukana olevan tahon toimesta ei ole hyvinvointialueen näkökulmasta toimiva ratkaisu. Käytettävissä oleva tieto ja sen välttämättömyyden arviointi tapahtuu parhaiten siellä, missä asiakkuutta hoidetaan. Poliisin pyynnöissä kyse on lisäksi useinkin akuuteista tai ainakin kiireellisistä tilanteista, jolloin tiedon luovuttaminen saattaa viivästyä liian korkealle tasolle asetettuna velvoitteena.

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta. (62 a§)

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää kannatettavana hallituksen esityksen ehdotusta siitä, että palvelunantajalla olisi asiakastietolain uuden 62 a §:n nojalla oikeus ilmoittaa rikoksesta epäillyn nimi poliisille työntekijän pyynnöstä. Sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädännössä ei ole erityisesti säädetty työnantajan oikeudesta ilmoittaa rikoksesta epäillyn nimi poliisille työntekijän puolesta, joten nimenomainen säännös selventäisi lainsäädäntöä tältä osin. Työnantaja voi ilmoittaa rikoksesta epäillyn nimen, mikäli ei ole kyse hoito- ja potilassuhteessa olevasta henkilöstä, edellyttäen, että muilta osin otetaan huomioon vallitseva lainsäädäntö siitä, missä tilanteissa työnantaja voisi ylipäättänsä ilmoittaa epäillyn nimen työntekijän puolesta poliisille.

Hallituksen esityksen kappaleessa 3 todetaan, että tavoitteena olisi turvata se, etteivät sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöihin kohdistuneet rikosepäilyt jäisi ilmoittamatta poliisille sen vuoksi, että epäillyn rikoksen kohteeksi joutunut henkilö ei itse voisi, haluaisi tai uskaltaisi tehdä asiasta ilmoitusta. Esityksen tavoitteena on tältä osin parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden työturvallisuutta ja oikeusturvaa, sekä vähentää heihin kohdistuneiden rikosepäilyjen jäämistä piilorikollisuudeksi. Tavoite on Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkökulmasta kannatettava, mutta tältä osin on kuitenkin huomioitava, että palvelunantaja ja työntekijän työnantaja toimii prosessissa vain ilmoituksen tekijänä, eikä sillä ole poliisin esitutkinnassa tai sitä seuraavassa oikeudenkäynnissä asianosaisen asemaa kuten epäillyn rikoksen kohteeksi

joutuneella työntekijällä. Esitutkintalain (805/2011) 11 luvun 3 §:ssä säädetään myös, että asianosaisen avustajana esitutkinnassa saa toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (715/2011) tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Epäillyn rikoksen kohteeksi joutunut työntekijä on poliisin suorittamassa esitutkinnassa ja sitä seuraavassa oikeudenkäynnissä asianomistaja, jolla on oikeus esittää rikoksesta epäillylle henkilölle rangaistusvaatimus ja mahdollisesti myös vahingonkorvausvaatimuksia. Epäillyn rikoksen kohteeksi joutunutta työntekijää siis kuullaan joka tapauksessa henkilökohtaisesti esitutkinnassa ja sitä seuraavassa oikeusprosessissa siitä riippumatta, onko ilmoituksen poliisille tehnyt palvelunantaja vai epäillyn rikoksen kohteeksi joutunut työntekijä itse. Asianomistajarikoksissa esitutinnan eteneminen ja syytteen nostaminen epäilystä rikoksesta edellyttää pääsääntöisesti sitä, että epäillyn rikoksen kohteeksi joutunut työntekijä, asianomistaja, vaatii rangaistusta rikoksesta epäillylle. Epäillyn rikoksen kohteeksi joutunut työntekijä ei siten voi osallistua prosessiin ”anonymisti”, vaikka palvelunantaja ja työntekijän työnantaja tekisikin ilmoituksen poliisille.

Syyttäjä voi kuitenkin jo nykyisin rikoslain (39/1889) 25 luvun 9 §:n nojalla nostaa syytteen laittomasta uhkauksesta, jos teko on kohdistunut henkilöön hänen työtehtävänsä vuoksi eikä rikoksentekijä ole saman työnantajan palveluksessa. Syyttäjä saa nostaa syytteen laittomasta uhkauksesta myös, jos teko on kohdistunut henkilöön hänen julkisen luottamustehtävänsä vuoksi. Lisäksi esitutkintalain 3 luvun 4 §:n 3 momentissa säädetään, että jos syyttäjä saa lain mukaan yleisen edun sitä vaatiessa nostaa syytteen asianomistajarikoksesta, esitutkinta on syyttäjän pyynnöstä toimitettava, vaikkei asianomistaja vaatisikaan rikokseen syyllistyneelle rangaistusta. Esitutkinta ja syyttäjän syytteen menestyminen kuitenkin vaikeutuvat, jos uhkauksen kohde asianomistajana ei ole valmis myötävaikuttamaan asian tutkintaan ja oikeuskäsittelyyn. Asianomistajalla ei ole velvollisuutta häntä todistelutarkoituksessa kuultaessa kertoa asiasta eikä vastata häntä koskeviin kysymyksiin. Säännöksen sanamuoto ja sen esityöt osoittavat siten, että rikoslain 25 luvun 7 §:ssä tarkoitetun laittoman uhkauksen tunnusmerkistön täytyminen on riippuvainen siitä, että nimenomaan uhatulla henkilöllä on ollut perusteltu syy pelkoon (HE

94/1993 vp., s. 110-111, ks. myös KKO 2013:50). Tämän vuoksi on keskeistä, että asianomistaja kertoo käsityksensä siitä, onko hänellä ollut perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan vaarassa. Ulkopuolisen tahon, esimerkiksi työnantajan tai muiden paikalla olijoiden käsitys uhkauksen tapahtumisesta ei ole riittävää. Näyttöä ei voida myöskään perustaa esimerkiksi ulkoisiin vammoihin kuten vaikkapa pahoinpitelyssä. Täten asianosaisen kuuleminen esitutkinnassa olisi jatkossakin aina tarpeen asian selvittämiseksi.

Hallituksen esityksen mukaan palvelunantajan oikeus ilmoittaa poliisille koskisi työ- ja virkasuhteisiin työntekijöihin sekä vuokratyöntekijöihin kohdistuneita rikosepäilyjä. Myöskään sitä, mitä rikosepäilyjä ilmoitusoikeus koskisi, ei ehdotetussa pykälässä rajattaisi. Epäilty teko voisi olla esimerkiksi pahoinpitely tai muu väkivaltarikos, laitton uhkaus, kunnianloukkaus tai omaisuuteen kohdistuva rikos. Ilmoitusoikeus koskisi yhtä lailla virallisen syytteen alaisia rikoksia ja asianomistajarikoksia. Rajaus asianomistajarikosten ja virallisen syytteen alaisten rikosten välillä ei olisi tarpeen, sillä pykälässä säädettäisiin, että palvelunantaja voi tehdä ilmoituksen, jos työntekijä sitä pyytää. Poliisin olisi kuitenkin varmistettava asianomistajalta tarvittaessa esitutkintalain 3 luvun 4 §:ssä säädetyt edellytykset asianomistajarikoksen esitutkinnan toimittamista varten, eli vaatiiko asianomistaja asiassa rangaistusta.

Lainsäädäntöuudistuksessa tulisi vielä arvioida, tulisiko palvelunantajan oikeus ilmoittaa poliisille työntekijään kohdistuvista rikosepäilyistä rajata työntekijän henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin. Asianomistajarikoksissa kuten kunnianloukkauksissa tai työntekijän yksityiseen omaisuuteen kohdistuvissa rikoksissa työntekijöillä itsellään on yleensä parhaimmat tiedot tapahtumien kulusta ja esimerkiksi rikoksella aiheutuneista vahingoista ilmoituksen tekemistä varten. Palvelunantajan poliisille tekemä ilmoitus asianomistajarikoksista voi näissä tapauksissa edellyttää myös työntekijän yksityiselämän piiriin kuuluvien tietojen käsittelyä.

Hallituksen esityksen mukaan asiakastietolain uuden 62 a §:n mukaan palvelunantajalla olisi oikeus, mutta ei velvollisuutta tehdä ilmoitus poliisille työntekijän pyynnöstä. Viranomaisilla on velvollisuus kestää toimintaansa kohdistuvaa ankaraakin kritiikkiä. Palvelunantajalla ja työntekijällä voi olla eriävät

näkemykset epäiltyyn rikokseen liittyvästä tapahtumien kulusta ja siitä, milloin tutkintapyyntöjen tekemisen kynnys ylittyy asianomistajarikoksissa, esimerkiksi epäillyssä työntekijään kohdistuvassa kunnianloukkauksessa. Palvelunantajan ja työntekijän välillä voi tällaisissa tapauksissa syntyä intressiristiriita, joka tosiasiallisesti estää ilmoituksen tekemisen palvelunantajan toimesta. Vaikka edellä mainitut asianomistajarikokset rajattaisiin säännöksen soveltamisen ulkopuolelle, työntekijällä on edelleen oikeussuojakeinona ilmoittaa poliisille tutkintapyyntö itseensä kohdistuneesta rikosepäilystä ja ilmoittaa siinä yhteydessä myös rikoksesta epäillyn nimi.

Palvelunantajien ja erityisesti suurten työnantajien näkökulmasta lisääntyvä tarve laatia tutkintapyyntöjä työntekijöiden pyynnöstä vaatisi myös lisäresursseja sekä koulutusta ja ohjeiden laatimista. Hallituksen esityksen kappaleessa 4.2.1 taloudelliset vaikutukset on arvioitu, että rikosilmoitusten määrä voisi kasvaa, jos palvelunantajalle annettaisiin oikeus ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta rikosepäilystä. Kyseiset teot ovat todennäköisesti sellaisia, joista nykyisin ei tehdä ilmoitusta. Hallituksen esityksessä arvioidaan, että poliisin kustannuksia toisaalta säästyisi, jos poliisin edellytykset ennaltaehkäistä rikoksia paranisivat. Tarkempaa arviota siitä, kuinka paljon rikosilmoitusten ja yhteydenottojen määrä poliisille lisääntyisi ja kuinka paljon lisäresursseja niiden käsittely poliisilta vaatisi, ei kuitenkaan ole esitetty. Lainsäädäntöuudistus ei saa johtaa tilanteeseen, jossa poliisi joutuisi rajoittamaan ilmoitusten tutkimista sen vuoksi, että lisätehtäville ei ole osoitettu riittävästi resursseja.

Edellä olevien juridisten näkökohtien lisäksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa kuitenkin korostaa, että se pitää tärkeänä nyt esitettyä lainsäädäntötyötä erityisesti sote-ammattilaisten turvallisuudentunteen näkökulmasta. Työssä kohdataan ajoittain vakavia uhka- ja väkivaltatilanteita, jotka kohdistuvat henkilöstöön. Selkeä lainsäädännöllinen oikeus ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta rikosepäilystä tukee henkilöstön turvallisuutta, työnantajan vastuuta sekä yhdenmukaista ja oikeusvarmaa toimintaa tilanteissa, joissa rikosepäily liittyy työtehtävien hoitamiseen. Tämä selkeyttää toimintamalleja ja vahvistaa henkilöstön oikeusturvaa ilman, että se heikentää asiakasluottamusta samalla tavoin kuin asiakkaisiin kohdistuvat ilmoitus- ja tiedonluovutusveloitteet.

Muut kommentit

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa nostaa esiin vielä muutamia näkökulmia:

1. Onko ehdotettujen muutosten osalta tarpeen tarkistaa myös opiskelijahuoltolain 23 §:n 4 momentti?
2. Ehdotuksessa todetaan, että tietojen käyttö poliisissa olisi sidottu uhkaavan teon arviointiin ja uhkaavan teon estämiseen, eikä tietoja tulisi käyttää käyttötarkoitusta laajemmin. Tarkoittaako tämä ehdotuksen mukaan sitä, että jos uhkaepäilyilmoituksen yhteydessä ei erikseen pyydetä tutkimaan asiassa rikosta, poliisi ei voi kirjata asiasta rikosilmoitusta, vaikka uhkaepäilyilmoituksesta kävisi ilmi jo jonkin rikoksen syytä epäillä kynnyksen täyttyneen (esim. tappouhkaus)? Esitutkintalain 3 luvun 1§:n 2 momentin mukaan rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus koskee kuitenkin myös muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla esitutkintaviranomaisen tietoon tullutta epäiltyä rikosta, jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitetut toimenpiteistä luopumisen edellytykset eivät täyty.
3. Suunnitellut lakimuutokset tulevat edellyttämään merkittävää panostusta perusteelliseen, jatkuvaluontoiseen ja pidempiaikaiseen koulutukseen sekä kirjallisten toimintamallien luomiseen. Koulutustarvetta tulee olemaan niin hyvinvointialueiden kuin poliisinkin organisaatiossa. Kustannusarvioinnissa tätä ei ole huomioitu, jonka on hyvinvointialueiden näkökulmasta ongelmallista. Kustannusarvioinnissa ei ole myöskään huomioitu kustannuksia, jotka aiheutuvat sote-ammattilaisen ajan käytölle ilmoitusvelvollisuuden täyttymisen arvioinnista sekä tarvittavien tahojen konsultoinnista niin hyvinvointialueen sisällä kuin viranomaisyhteistyöstä.
4. Lainsäädäntömuutos tulisi lisäämään sote-ammattilaisten tarvetta konsultoida poliisia epäselvissä tilanteissa. Tämä konsultointi on käytetty aika, on pois suorasta kohtaavasta asiakastyöstä. Velvollisuus luovuttaa tiedot poliisiin pyytäessä tarvitsisi tarkennusta sen suhteen, kuinka nopeasti päätös tietojen luovutuksesta tulisi tehdä ja miten varmistetaan sote-ammattilaisen mahdollisuus konsultoida viranomaista, mikäli nähdään, että tiedon luovuttaminen heikentää olennaisesti potilaan terveyttä.

